

УДК 37.013.3

ТАМАРА ЖАЛІЙ

ORCID: 0000-0002-4504-6323

(Полтава)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті висвітлюються теоретико-методичні засади формування правової культури сучасної молоді в умовах вищого закладу освіти. Вказується на необхідність підвищення рівня правової культури не лише через систему позанавчальної роботи, але й освітньої діяльності здобувачів вищої освіти, що вимагає запровадження не лише студентоцентрованого, а й професійно-орієнтованого навчання (з урахуванням особливостей змісту навчальних дисциплін, передбачених освітніми програмами майбутніх учителів історії, хімії, математики, фізичної культури та ін.).

Ключові слова: заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти, правова культура, правовий нігілізм.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування освітнього простору в Україні пріоритетними напрямками наукової діяльності викладачів гуманітарних дисциплін є подальше теоретичне обґрунтування необхідності гуманітарної освіти в системі вищої школи України, адже відповідні компетентності є нормою для будь-якої особи, котра опановує освітні програми та висвітлення специфіки теоретико-методичних засад вивчення правознавчих дисциплін з урахуванням сучасних тенденцій розвитку суспільства й подальшої професійної діяльності майбутніх фахівців. Включення правознавчих навчальних дисциплін в інваріативні складові навчальних планів сприятиме процесу формування правової культури здобувачів вищої освіти, адже такий процес тільки в позааудиторній діяльності не може бути результативним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на посилену увагу громадськості, науковців, методистів, усіх учасників освітнього процесу про проблем формування правової культури молоді, результативність такої діяльності не завжди видається ефективною. У статті Ю. Атемаскіної порушуються питання про формування правової культури педагогів у процесі освітньої діяльності в дошкільних навчальних закладах [1]. У науковій розвідці В. Беніна з'ясовується цінність правової культури як одного з пріоритетних демократичних інститутів [2]. А співвідношення Л. Белая [3]. Науковець І. Долініна наполягає на необхідності потужної правопросвітницької роботи та робить спробу сформулювати її концептуальні засади [4]. У своїх статтях ми окреслюємо авторське бачення основних напрямків правоосвітньої та правовиховної діяльності з урахування норм національного

законодавства та локальних нормативно-правових актів [5]. Особливості здійснення правової освіти в умовах сучасного закладу освіти вивчає О. Зоріна [6]. Через співвідношення понять «цінність права» і «правова культура» розглядає проблему А. Карась [7]. О. Минькович-Слободяник розглядає ціннісні основи політичної та правової культури, а Н. Оніщенко вивчає правову культуру через призму інститутів громадянського суспільства [8-9]. Дослідниця Н. Четверінкова простежує процес формування правової культури батьків [10]. Увагу М. Щербаня привертають технології формування правової культури здобувачів вищої освіти I-II рівнів акредитації [11].

Метою статті є висвітлення теоретико-методичних засад формування правової культури сучасної молоді в умовах вищого закладу освіти. Розглядаються пріоритетні напрямки роботи колективу кафедри Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка в контексті освітньої діяльності для формування правової культури здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Правову культуру слід розглядати у широкому значенні цього терміну як складову загальної культури суспільства, пов'язану з загальним ціннісним уявленням людини про повагу до закону, норм звичаєвого права та необхідність неухильного дотримання цих норм. У рамках цього дослідження ми вивчаємо правову культуру здобувача вищої освіти як таку рису студента, яка характеризується повагою до права, ґрунтовним знанням змісту правових норм публічних і приватних галузей права, уміннями використовувати ці навички на практиці й демонструвати активну правомірну поведінку [11, с. 7].

Варто зазначити, що держава сьогодні стурбована зниженням рівня правової культури, низьким рівнем громадянської свідомості та недостатнім патріотичним вихованням молоді. Свідченням цього є запровадження обов'язкового предмету «Громадянська освіта» для учнів 10-класу й проведення низки тренінгів для викладачів педагогічних закладів вищої освіти для підготовки фахівців з цього курсу.

Правова культура здобувача вищої освіти має такі елементи: знання і розуміння права; повага до права, звичка вчиняти тільки правомірні дії, вміння використовувати на практиці набуті знання, активність студента в сприянні реалізувати правові приписи.

Правова культура формується через систему правоосвітньої та правовиховної робіт і має на меті формування правових компетентностей особи. Тому метою освітньої діяльності викладача правознавчих дисциплін є формування правових компетентностей студентів у ході навчально-виховного процесу й поза навчальний час. Правова (юридична) компетентність здобувачів вищої освіти формується в ході освітньої діяльності та набуття ними соціального досвіду за межами загальноосвітнього закладу й стосується основних галузей права та ґрунтується на навичках застосування в різних сферах діяльності. Підвидами правових компетенцій сьогодні розрізняють такі:

а) Аксіологічно-правова формується через висловлювання, ставлення, повідомлення власної позиції щодо функції права у суспільстві, правомірної та неправомірної поведінки, юридичної відповідальності за правопорушення, визначення чеснот громадянина правової демократичної держави.

б) Логічно-правова – через визначення окремих ознак правових понять, формулювання їхніх визначень, виділення основних складових правових явищ та фактів, побудову структурно-логічних схем.

в) Юридично-мовленнєва – через характеристику правових явищ (правомірної та неправомірної поведінки), обговорення їх у колективі та повідомлення власної позиції, обґрунтування її, інсценівки правових ситуацій.

г) Інформаційно-правова – уміння працювати з джерелами юридичної інформації, аналізувати нормативно-правові акти, користуватись довідковою літературою, Інтернетом для самостійного пошуку інформації [5, с. 57].

Правова компетентність належить до тієї групи компетенцій, які формуються сьогодні педагогами в Україні, поширені сьогодні в Україні, в європейських рекомендаціях. Відповідно до Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя компетентність (Competence) – це здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні здатності в роботі або навчанні, а також у професійному та особистісному розвитку [9, с.11].

В освітній діяльності необхідним є підготовка та популяризація серед студентів навчальних програм вибіркового навчальних дисциплін правознавчого спрямування, перелік яких повинен розміщуватися на офіційному веб-сайті та бути доступним для ознайомлення. З цією метою колектив кафедри правознавства розробив навчальні програми таких дисциплін: «Права людини», «Правознавство», «Громадянське суспільство в Україні», «Становлення громадянського суспільства в Україні», «Право інтелектуальної власності», «Конституційне право України», «Авторське право», «Екологічне право», «Основи конституційного права України», «Шкільний курс правознавства та методика його викладання», «Антикорупційне законодавство». Уже з наступного навчального року

здобувачам вищої освіти будуть запропоновані такі курси: «Гуманітарна політика в Україні», «Інноваційні форми вивчення правознавчих курсів», «Юридична деонтологія», «Основи публічних галузей права», «Основи приватних галузей права» та ін.

Відповідно до плану виховної роботи проводяться низка правових заходів. Серед яких особливою популярністю відзначаються: правовий захід «Метаплан» (проведення й обговорення екскурсії до ГУ Національної поліції в Полтавській області), «Мозаїка» фільмів на правозахисну тематику, «Дефіле «Дайджест правозахисників» (презентація діяльності працівників установ, підприємств, організацій, котрі здійснюють правозахисну діяльність), брифінги працівників СБУ, прокуратури, «Правовий фреш» (інформування про новели чинного законодавства), «SWOT-аналіз» подій, явищ, процесів, інтерактивні дискусії з проблем гендерної рівності та ін.

Ключовими напрямками реалізації правоосвітніх та правових заходів є виконання таких положень: підвищення рівня обізнаності здобувачів вищої освіти щодо норм приватних та публічних галузей права України, прищеплення важливості та «моди» на правомірну поведінку в суспільстві, усвідомлення необхідності сприяння в реалізації правових приписів та недопущення випадків правового нігілізму. Усе це сприятиме підвищенню рівня правової культури кожного студента й українського суспільства вцілому.

Висновки. Отже, підбиваючи підсумок проведеного дослідження, вкажемо, що важливими теоретико-методичними засадами формування правової культури сучасної молоді в умовах вищого закладу освіти є необхідність її підвищення та подолання випадків правового нігілізму не лише через систему позанавчальної роботи, але й освітньої діяльності здобувачів вищої освіти, що вимагає запровадження студентоцентрованого, професійно-орієнтованого навчання (з урахуванням особливостей змісту навчальних дисциплін, передбачених освітніми програмами майбутніх учителів історії, хімії, математики, фізичної культури та ін.).

Вирішення порушених проблем та вдосконалення теорії й методики викладання гуманітарних дисциплін в умовах сучасного закладу вищої освіти були б більш ефективними за умов розв'язання низки питань:

- збільшення кількості кредитів для здобувачів вищої освіти на вивчення гуманітарних дисциплін із запровадженням обов'язкової складової (до якої, як правило, завжди входили такі навчальні дисципліни: «Історія України», «Історія української культури», «Філософія», «Етика», «Естетика», «Правознавство», «Конституційне право України», «Громадянська освіта», «Соціологія», «Політологія»);
- реалізація принципу вибору навчальної дисципліни і студентами, й ЗВО не лише de-jure, але й de-facto;
- визначення невичерпного переліку навчальних дисциплін, які можуть вивчатися майбутніми фахівцями спеціальностей з урахуванням «квоти» філософсько-світоглядних, історичних, правознавчих дисциплін;
- розширення освітніх можливостей навчального закладу для оволодіння кількома освітніми програмами, що підвищило б конкурентноспроможність майбутнього фахівця на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атемаскина Ю. Повышение правовой культуры педагогов ДОУ [Текст] / Ю. Атемаскина // Дошкольное воспитание. – 2010. – № 5. – С. 116-121.
2. Бенин В. Правовая культура педагога как демократическая ценность в образовании [Текст] / В. Бенин // Цінності. Демократія. Освіта: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (28.06 - 2.07 2006 р) / Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; Школа Освіти і Комунікації ун-ту м. Йончопінг. – Полтава - Йончопінг, 2007. – С. 133-138.
3. Белая Л. В. Культура правовой деятельности та правовая культура: юридичність понять та співвідношення правових категорій [Текст] / Л. В. Белая // Держава і право: збірник наукових праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2008. – Вип. 42. Юридичні і політичні науки. – С. 77-81.
4. Долинина, И. Г. Правовое просвещение: концептуальные основы [Текст] / И. Г. Долинина, Е. А. Шакирова // Высшее образование сегодня. – 2013. – № 3. – С. 49-52.
5. Жалій Т.В. Правова освіта молоді як вимога і потреба сьогодення // Матеріали I міжрегіональної науково-практичної конференції «Молодіжна політика та молодіжна робота». – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2016 – С. 56 – 59.
6. Зоріна О. Правова освіта у ЗНЗ [Текст] / О. Зоріна // Директор школи. – 2015. – квіт. (№ 7-8). – С. 59-64.
7. Карась А. Г. Співвідношення понять "цінність права" і "правова культура" [Текст] / А. Г. Карась // Держава і право: збірник наукових праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2011. – Вип. 52. Юридичні і політичні науки. – С. 80-86.
8. Минькович-Слободяник О. Ціннісні основи політичної та правової культури [Текст] / О. Минькович-Слободяник // Держава і право: зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2015. – Вип. 68. Юридичні науки. – С. 28-42.

9. Оніщенко Н. Правова культура як феномен громадянського суспільства [Текст] / Н. Оніщенко, Л. Макаренко // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2015. – Вип. 68. Юридичні науки. – С. 3-15.

10. Четверінкова Н. Формування правової культури батьків. Просвітницький виступ [Текст] / Н. Четверінкова // Психолог. – 2017. – верес. (№ 17/18). – С. 59-64.

11. Щербань М. П. Технологія формування правової культури студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації [Текст] / М. П. Щербань // Постметодика. – 2013. – № 4. – С. 6-11.

REFERENCES

1. Atemaskyna Yu. Povyshenye pravovoy kul'tury pedahohov DOU [Tekst] / Yu. Atemaskyna // Doshkol'noe vospytanye. – 2010. – # 5. – S. 116-121.

2. Benyn V. Pravovaya kul'tura pedahoha kak demokratycheskaya tsennost' v obrazovanny [Tekst] / V. Benyn // Tsinnosti. Demokratiya. Osvita : Materialy mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi (28.06 - 2.07 2006 r) / Polt. derzh. ped. un-t imeni V. H. Korolenka; Shkola Osvity i Komunikatsiyi un-tu m. Yonchopinh. – Poltava - Yonchopinh, 2007. – S. 133-138.

3. Byelaya L. V. Kul'tura pravovoy diyal'nosti ta pravova kul'tura : yurydychnist' ponyat' ta spivvidnoshennya pravovykh katehoriy [Tekst] / L. V. Byelaya // Derzhava i pravo : zbirnyk naukovykh prats' / In-t derzhavy i prava imeni V.M. Korets'koho NAN Ukrayiny. – K., 2008. – Vyp. 42. Yurydychni i politychni nauky. – S. 77-81.

4. Dolynyna, Y. H. Pravovoe prosveshchenye: kontseptual'nye osnovy [Tekst] / Y. H. Dolynyna, E. A. Shakyrova // Vysshee obrazovanye sehodnya. – 2013. – # 3. – S. 49-52.

5. Zhalyi T.V. Pravova osvita molodi yak vymoha i potreba s'ohodennya // Materialy I mizhrehional'noyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi

«Molodizhna polityka ta molodizhna robota». – Dnipro: DRIDU NADU, 2016 – S. 56 – 59.

6. Zorina O. Pravova osvita u ZNZ [Tekst] / O. Zorina // Dyrektor shkoly. – 2015. – kvit. (# 7-8). – S. 59-64.

7. Karas' A. H. Spivvidnoshennya ponyat' "tsinnist' prava" i "pravova kul'tura" [Tekst] / A. H. Karas' // Derzhava i pravo : zbirnyk naukovykh prats' / In-t derzhavy i prava imeni V.M. Korets'koho NAN Ukrayiny. – K., 2011. – Vyp. 52. Yurydychni i politychni nauky. – S. 80-86.

8. Myn'kovykh -Slobodyanyk O. Tsinnisni osnovy politychnoyi ta pravovoyi kul'tury [Tekst] / Slobodyanyk O. Myn'kovykh // Derzhava i pravo : zb. nauk. prats' / In-t derzhavy i prava imeni V. M. Korets'koho NAN Ukrayiny. – K., 2015. – Vyp. 68. Yurydychni nauky. – S. 28-42.

9. Onishchenko, N. Pravova kul'tura yak fenomen hromadyans'koho suspil'stva [Tekst] / N. Onishchenko, L. Makarenko // Derzhava i pravo : zb. nauk. prats' / In-t derzhavy i prava imeni V. M. Korets'koho NAN Ukrayiny. – K., 2015. – Vyp. 68. Yurydychni nauky. – S. 3-15.

10. Chetverinkova, N.

Formuvannya pravovoyi kul'tury bat'kiv. Prosvitnyts'kyi vystup [Tekst] / N. Chetverinkova // Psykholoh. – 2017. – veres. (# 17/18). – S. 59-64.

11. Shcherban' M. P. Tekhnolohiya formuvannya pravovoyi kul'tury studentiv VNZ I-II rivniv akredytatsiyi [Tekst] / M. P. Shcherban' // Postmetodyka. – 2013. – # 4. – S. 6-11. TAMARA ZHALIJ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF FORMING LEGAL CULTURE OF MODERN YOUTH IN THE CONDITIONS OF THE HIGHER EDUCATION AGENCY

The article covers theoretical and methodical principles of formation of the legal culture of modern youth in the conditions of a higher educational establishment. It is indicated the need to increase the level of legal culture not only through the system of extra-curricular work, but also the educational activity of applicants for higher education, which requires the introduction of not only student-centered, but also vocational-oriented education (taking into account the peculiarities of the content of the disciplines envisaged by the educational programs of future teachers of chemistry, mathematics, labor studies, physical culture, etc.). There is a need to increase the number of credits for the study of humanities by future teachers with the introduction of an invariant (compulsory) component (which, as a rule, always included such academic disciplines as "History of Ukraine", "History of Ukrainian Culture", "Philosophy", "Ethics", "Aesthetics", "Jurisprudence", "Constitutional Law of Ukraine", "Sociology", "Political Science"). The author is convinced that the priority directions of scientific activity of teachers of humanities are further theoretical substantiation of the necessity of humanitarian education in the system of higher education of Ukraine, since the corresponding competencies are the norm for any person who obtains the educational qualification level of "bachelor" and "master" and the coverage the specifics of the theoretical and methodological principles of studying law disciplines in the light of modern trends in the development of society and the further professional activity of future teachers.

Key words: higher education institution, higher education, legal culture, legal nihilism.

Одержано 06.11.2017р